

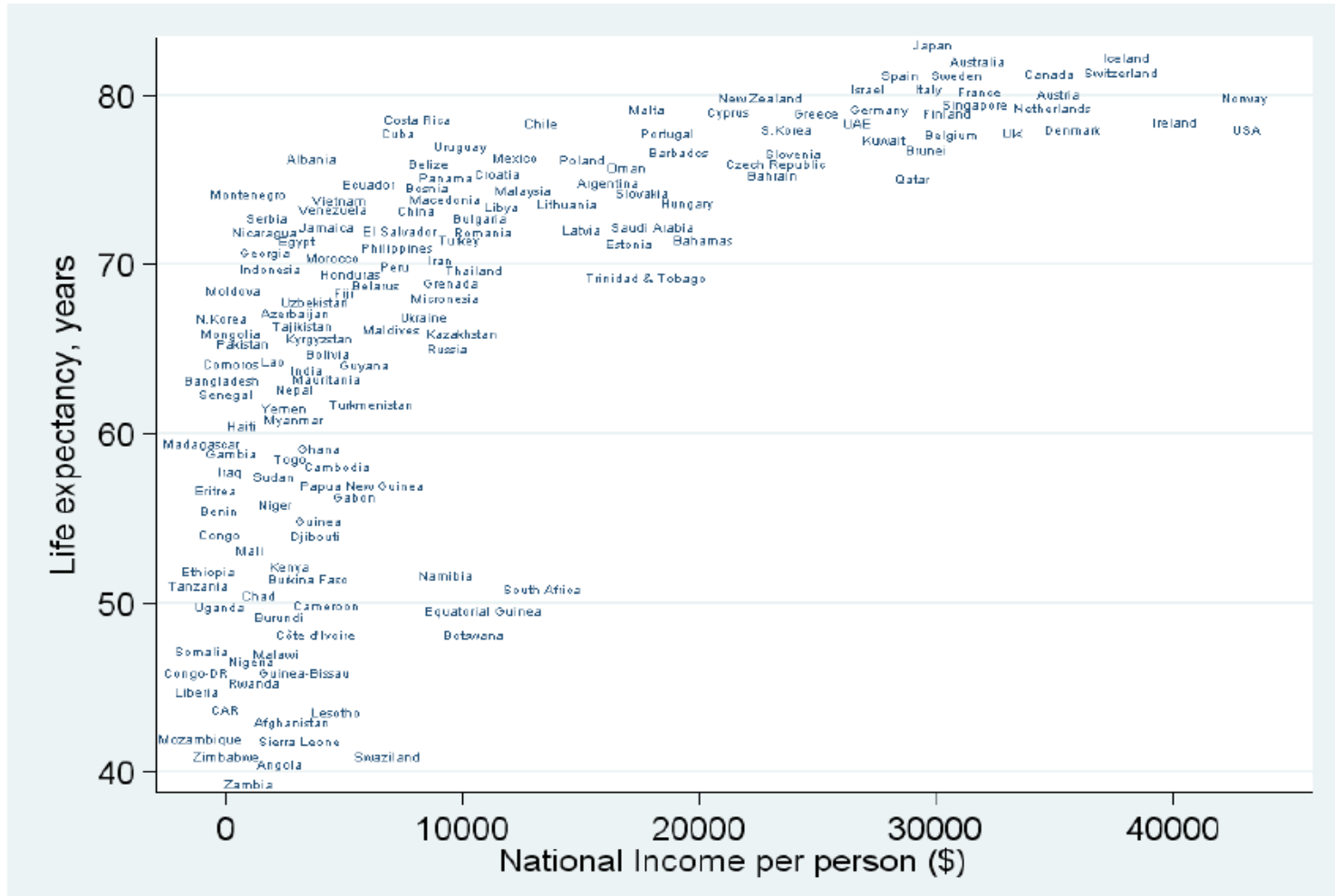
Nerovnosti ve zdraví

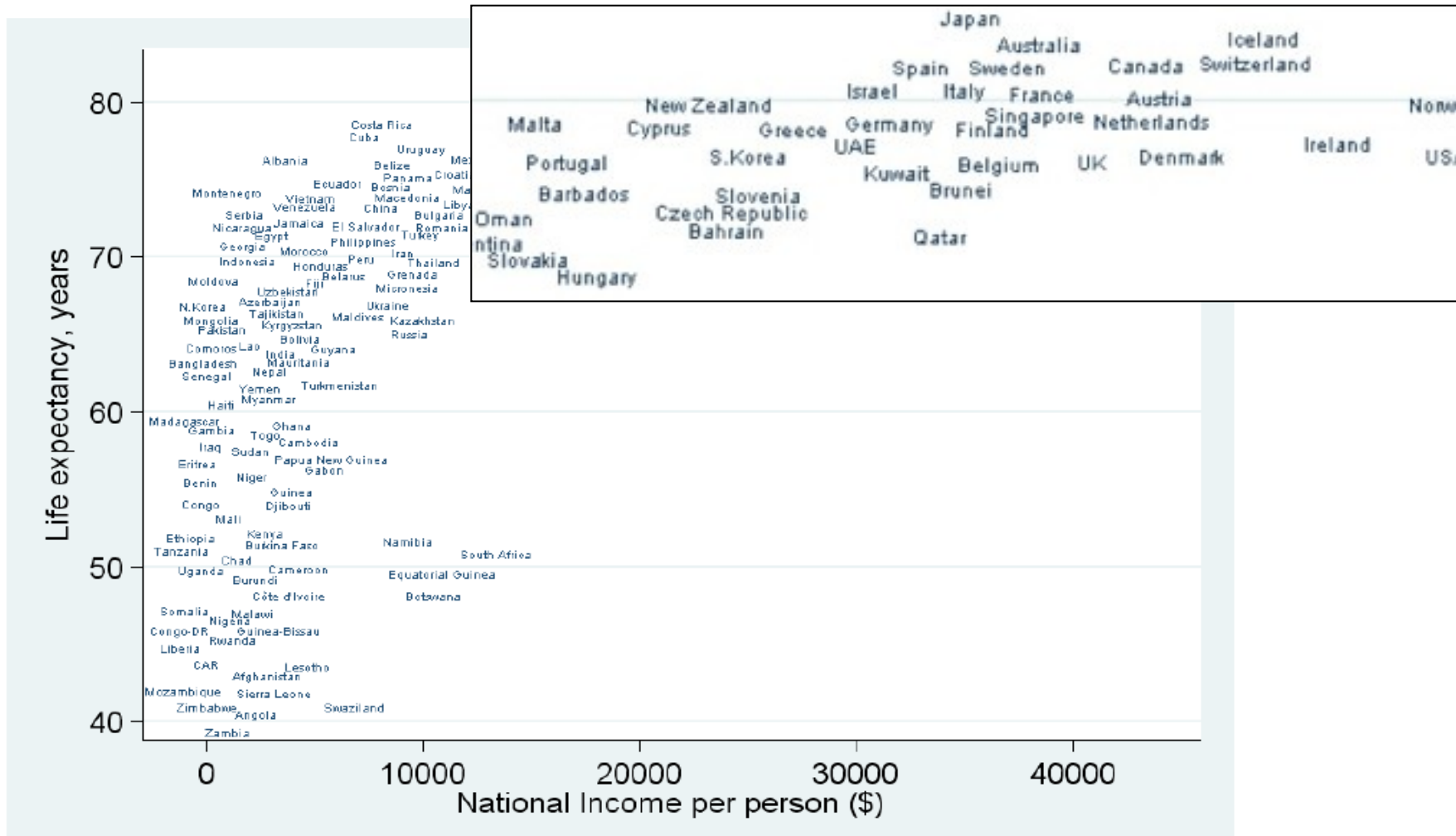
Rozdíly ve zdraví mezi zeměmi

- Bohatství a zdraví
  - Materiální vysvětlení nerovností

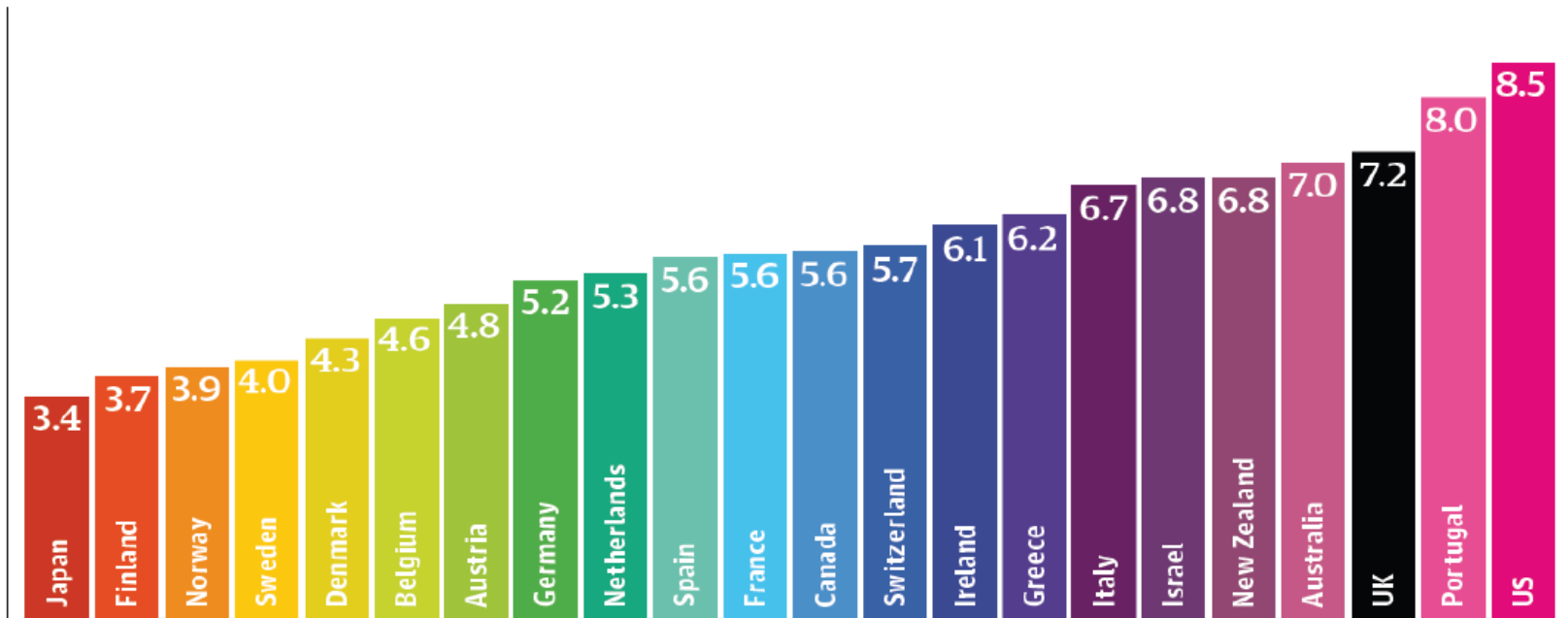
Chudé vs bohaté země

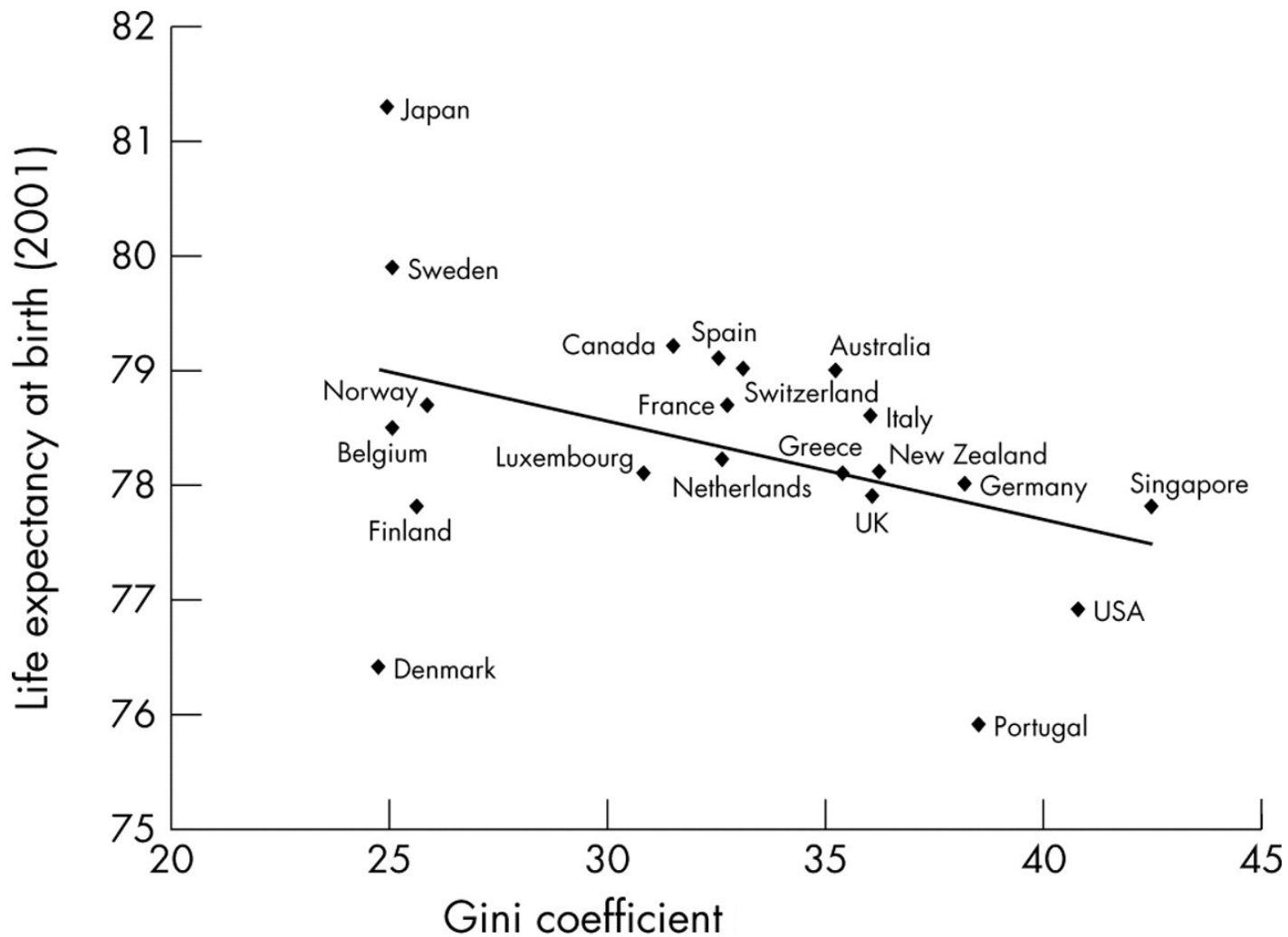
Chudé v bohaté země

Kolikrát bohatší je 20% nejbohatší populace ve srovnání s 20% nejchudší populace

Bohaté země

Bohaté země

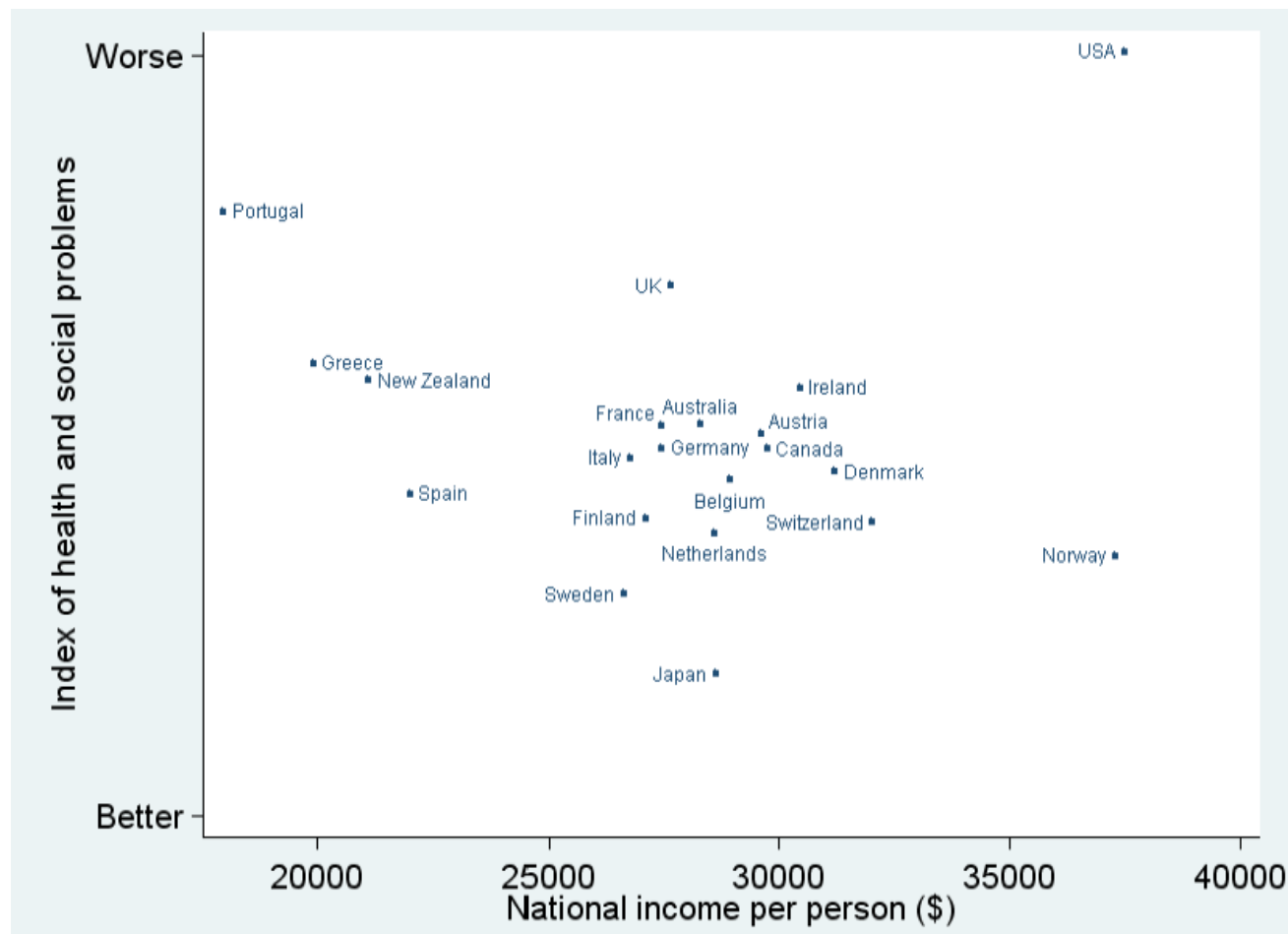
- **Není důležité, jak velký je koláč, ale jak je rozdělen.**

Vztah mezi bohatstvím země a indexem zdravotních a sociálních

Index:

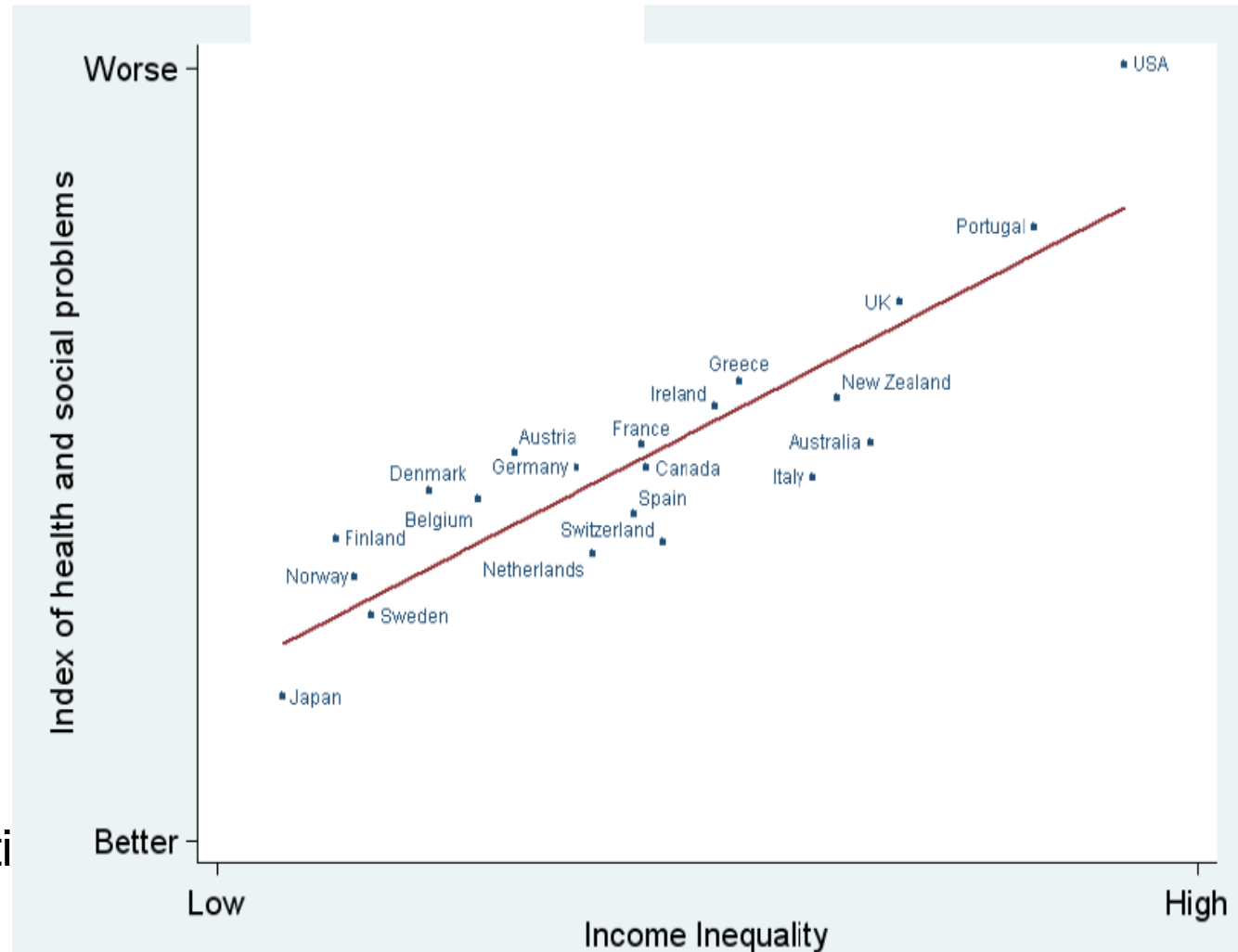
- SDŽ
- Gramotnost
- Koj. úmrtnost
- Násilí
- Počet vězňů
- Počet nezletilých matek
- Důvěra
- Obezita
- Duševní poruchy vč. drogové alkohol. závislosti
- Sociální mobilita

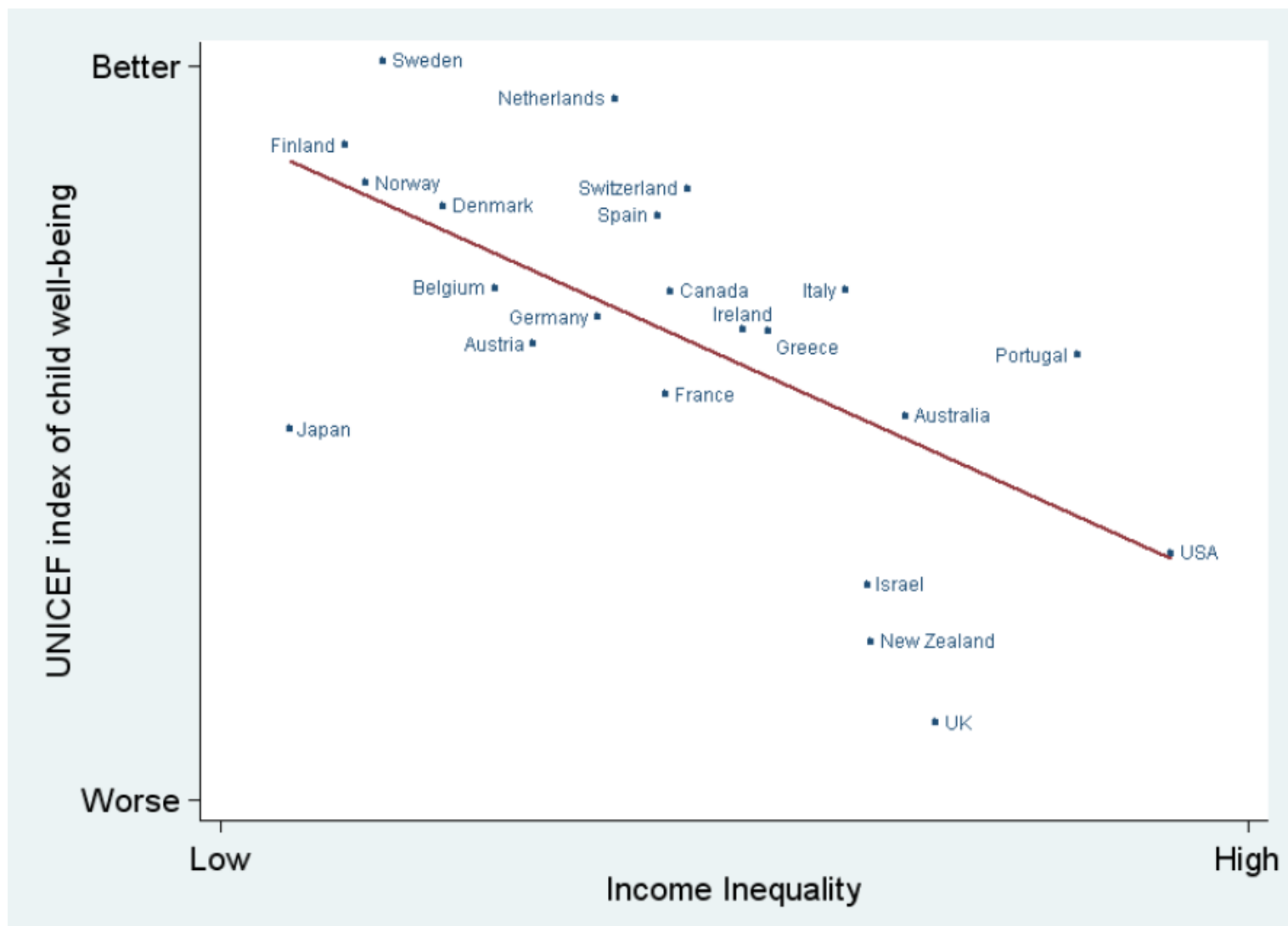
Vztah mezi příjmovou nerovností a indexem zdravotních a sociálních problémů

Index:

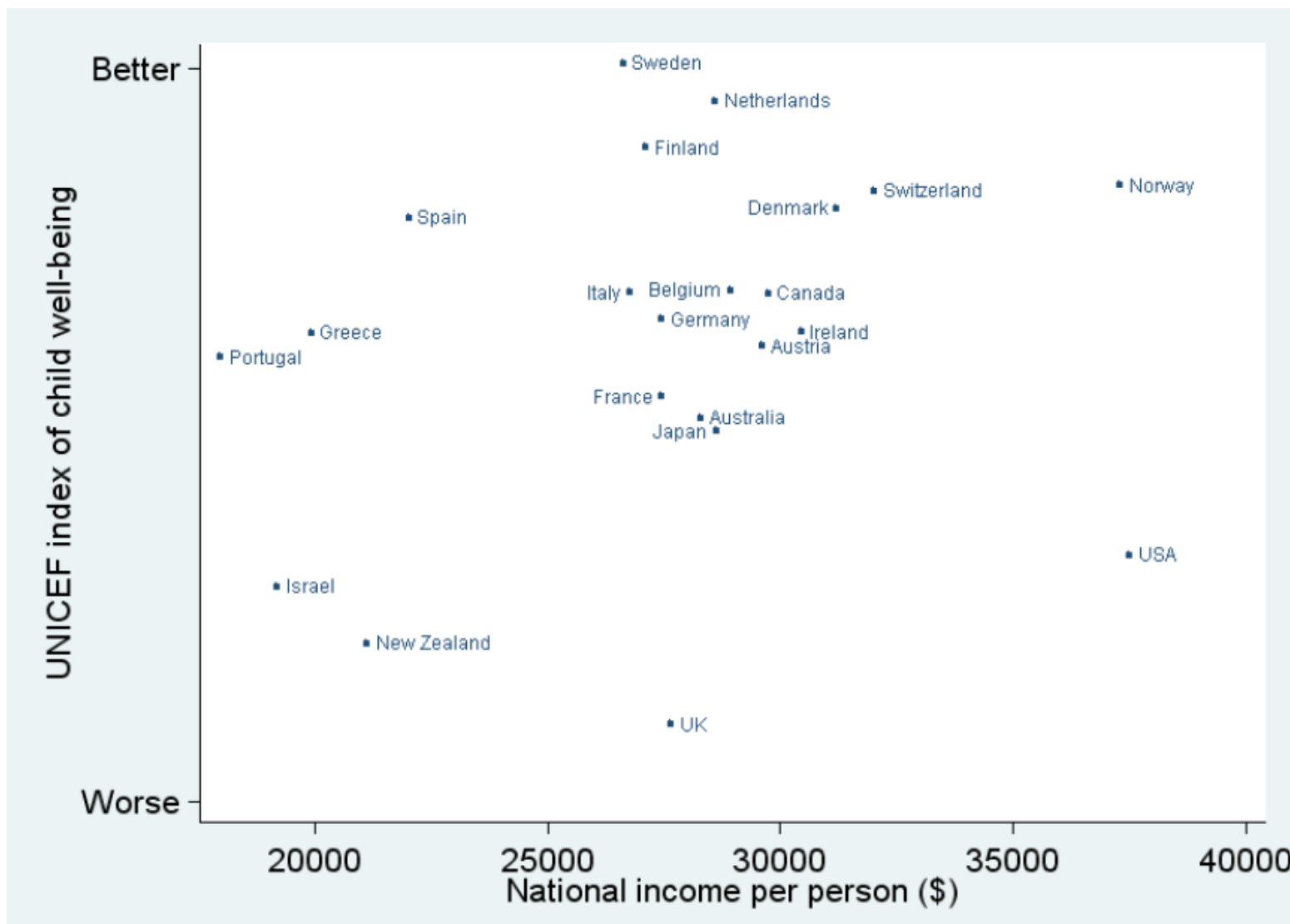
- SDŽ
- Gramotnost
- Koj. úmrtnost
- Násilí
- Počet vězňů
- Počet nezletilých matek
- Důvěra
- Obezita
- Duševní poruchy vč. drogové alkohol. závislosti
- Sociální mobilita

Životní podmínky dětí jsou lepší v zemích s menší příjmovou nerovností

Životní podmínky dětí nesouvisí s průměrným příjmem

Důvěra mezi lidmi je vyšší v zemích s nižší příjmovou nerovností

**Proč jsou lidé (a jejich zdraví)
tak citliví na nerovnost ve
společnosti?**

Rozdíly ve zdraví mezi zeměmi

- Bohatství a zdraví
  - Materiální vysvětlení nerovností
- Sociální soudržnost a zdraví
  - Psychosociální vysvětlení nerovností

Rozdíly ve zdraví mezi zeměmi

- Bohatství a zdraví
  - Materiální vysvětlení nerovností
- Sociální kapitál a zdraví
  - Psychosociální vysvětlení nerovností
- Přerozdělování příjmů
  - Neo-materiální vysvětlení nerovností

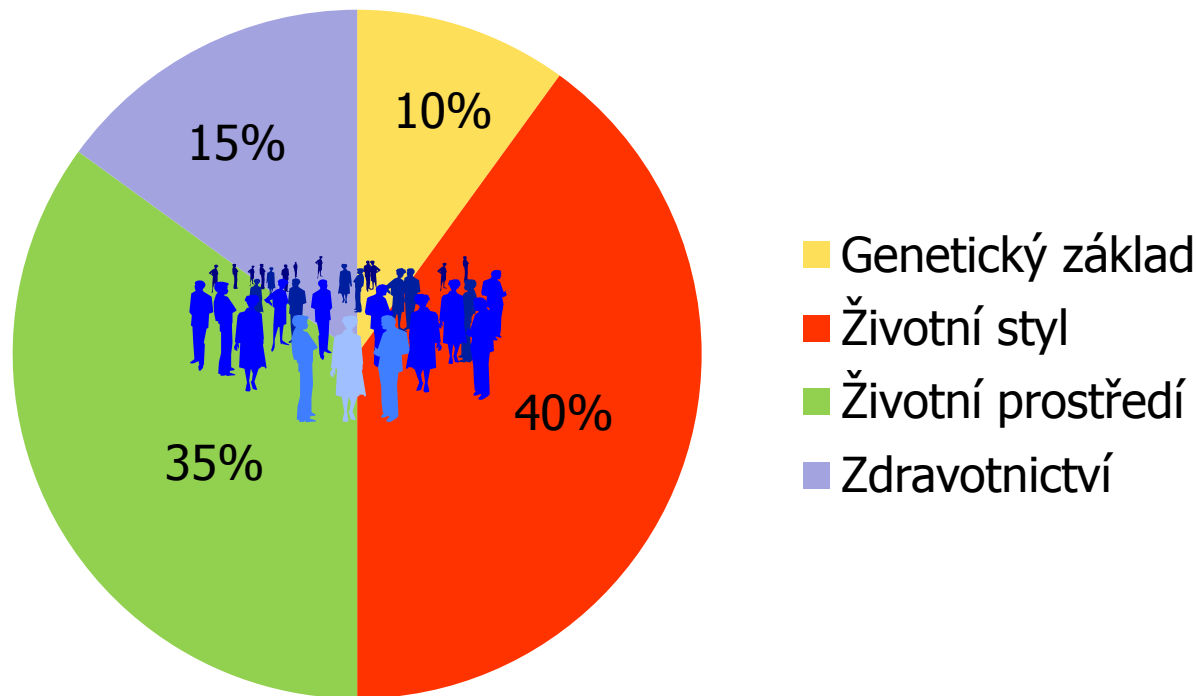

13

**ZÁKLADNÍ DETERMINANTY
ZDRAVÍ**

Determinanty zdraví

- okolnosti, které chrání, upevňují a posilují anebo naopak oslabují a poškozují zdraví

Determinanty zdraví

- Nejvýznamnější determinanty zdraví leží mimo tradičně chápaný sektor zdravotnictví

14

VÝZNAM SOCIÁLNÍCH DETERMINANT ZDRAVÍ

Sociální determinanty zdraví

- Podmínky, do kterých se lidé narodí a ve kterých vyrůstají, žijí, pracují a stárnou.
- Tyto podmínky jsou utvářeny způsobem distribuce peněz, zdrojů a moci na globální, národní i lokální úrovni.

Sociální determinanty zdraví

- Jsou zodpovědné za **existenci inekvity ve zdraví**,
  - tj. za existenci nespravedlivých a odstranitelných rozdílů ve zdraví, které nacházíme jak **mezi zeměmi**, tak **uvnitř jednotlivých zemí**.

SOCIÁLNÍ DETERMINANTY ZDRAVÍ

- Mají původ v uspořádání společnosti (na jakých principech a hodnotách je založen politický, ekonomický, kulturní a sociální život lidí dané společnosti)
- Nejsou distribuovány náhodně, ale kopírují sociální nerovnost.
- Neoznačují bezprostřední zdravotní rizika, ale sociální podmínky ovlivňující přítomnost či absenci těchto rizik – někdy jsou proto nazývány jako „příčiny příčin“.

Schematické znázornění vlivu sociálních determinant na zdraví

Význam sociálních determinant zdraví

- Mají přímý vliv na zdraví.
- Vysvětlují největší část rozdílů ve zdraví mezi populačními skupinami.
- Strukturují chování vzhledem ke zdraví.
- Navzájem se ovlivňují při působení na zdraví.

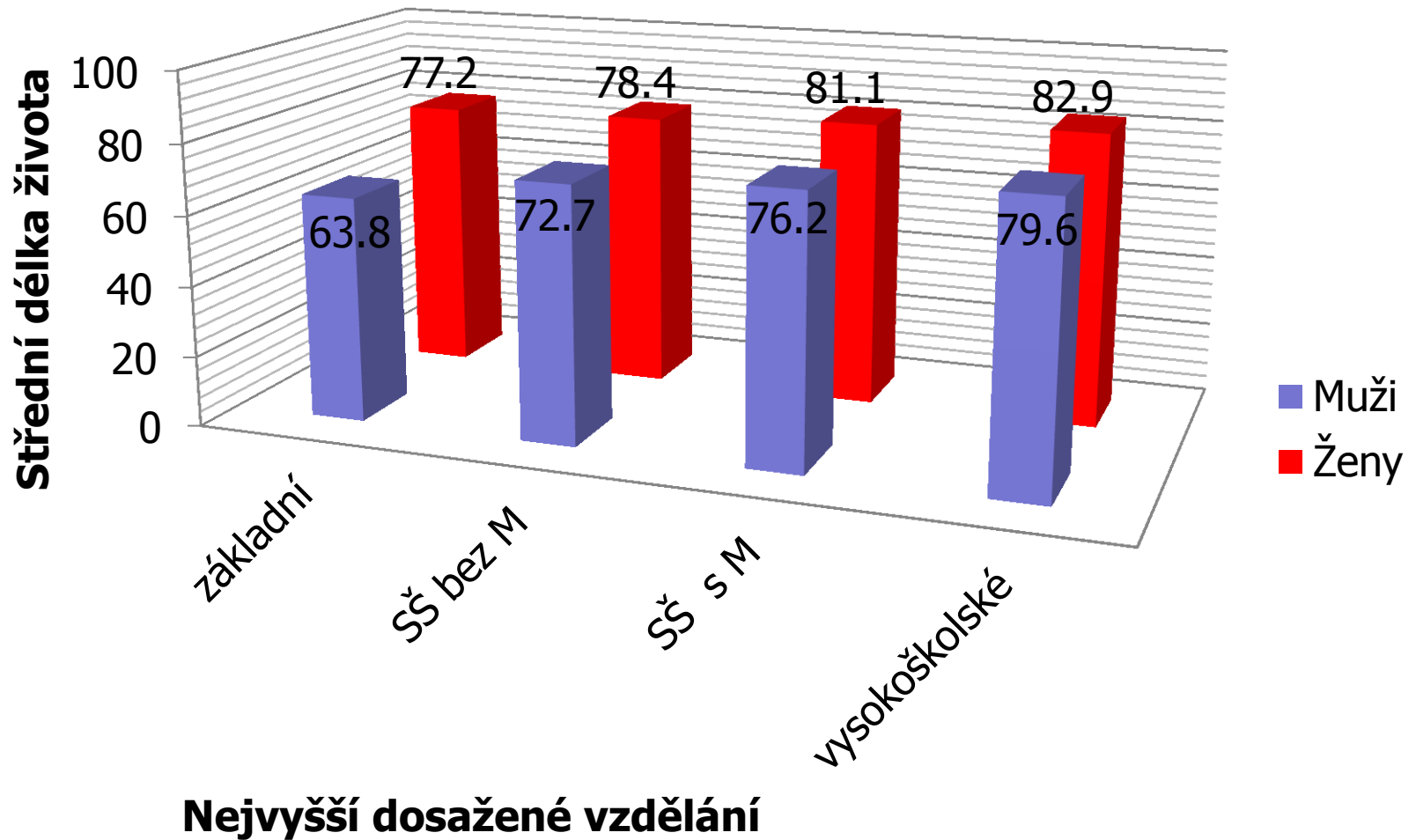
10 nejvýznamnějších sociálních determinant zdraví

1. SOCIÁLNÍ GRADIENT
2. STRES
3. ČASNÉ OBDOBÍ ŽIVOTA
4. SOCIÁLNÍ EXKLUZE
5. PRÁCE
6. NEZAMĚSTNANOST
7. SOCIÁLNÍ OPORA
8. DROGOVÁ ZÁVISLOST
9. VÝŽIVA
10. DOPRAVA

SOCIÁLNÍ GRADIENT

Nejde o rozdíly ve zdraví mezi chudými a bohatými nebo mezi chudými a zbytkem společnosti.

Nerovnost ve zdraví v ČR

SOCIÁLNÍ GRADIENT

- Čím nižší SE pozice, tím:
  - vyšší riziko předčasného úmrtí (kratší SDŽ)
  - vyšší riziko vážného onemocnění
  - menší naděje na uzdravení

SOCIÁLNÍ GRADIENT

- Sociální gradient je všudypřítomný:
  - ve všech společnostech,
  - ve všech věkových skupinách,
  - u většiny nemocí.

Stres

Stres v důsledku negativních životních událostí a zejména **chronických obtíží** ohrožuje zdraví.

Stres

- je považován za hlavní „převodní“ mechanismus, jehož prostřednictvím se psychosociální podmínky odrážejí ve fyzickém a psychickém zdraví.

Přímý a nepřímý vliv stresu na zdraví

- přímý vliv stresu na duševní zdraví
  - úzkost, neurózy, deprese
- přímý vliv na fyzické zdraví
  - obranyschopnost organismu, vnímavosti vůči infekčním nemocem, riziko cukrovky, hladina lipidů v krvi, krevní tlak, riziko infarktu a mozkové mrtvice
- nepřímý vliv na zdraví
  - kouření, alkohol, sladkosti

Výzkumy stresu

- **stresory**

- negativní životní události
- chronické životní obtíže

- **ochranné faktory**

- kontrola nad životem
- sociální opora a jiné zdroje ze sociálních sítí

Časné období života

Je důležité, aby rodiče byli oporou svým dětem: zdravotní důsledky raného vývoje a výchovy trvají po celý život.

Časné období života

- počáteční stadia života předznamenávají další zdravotní osudy jedince v dospělosti
- důležitá je péče o těhotné a matky s malými dětmi

Časné období života

- špatné socioekonomické podmínky vedou ke zpomalení růstu, vyššímu riziku emočních, výchovných a zdravotních problémů
- chudoba rodičů ovlivňuje vztah dítěte ke škole a následně dosažené vzdělání, riziko nejisté práce a nezaměstnanosti a vyvolává pocit, že člověk sám nemůže příliš ovlivnit svůj život

Sociální vyloučení

Chudoba, rasismus, diskriminace, stigmatizace či nezaměstnanost vedou k sociální izolaci a zvyšují riziko onemocnění a předčasného úmrtí.

Sociální vyloučení

Nerovnost a chudoba

- Chudoba neznamená jen pozici na nejnižší příčce společenského žebříčku.
- Chudoba je stav odlišující chudé od zbytku společnosti.

Absolutní chudoba

- nedostatek prostředků k uspokojení základních potřeb
  - fyzické strádání a přímé ohrožení zdraví a života
- její hranice se nemění se změnou standardu života ve společnosti

Relativní chudoba

„Chudými nejsou jen ti, kdo jsou na úplném dně celé společnosti, ale chudobu lze nalézt v každé sociální vrstvě.

Jestliže totiž část příslušníků určité sociální vrstvy má méně, než její ostatní příslušníci, je pravděpodobné, že se ve srovnání s nimi budou cítit chudými.“

George Simmel

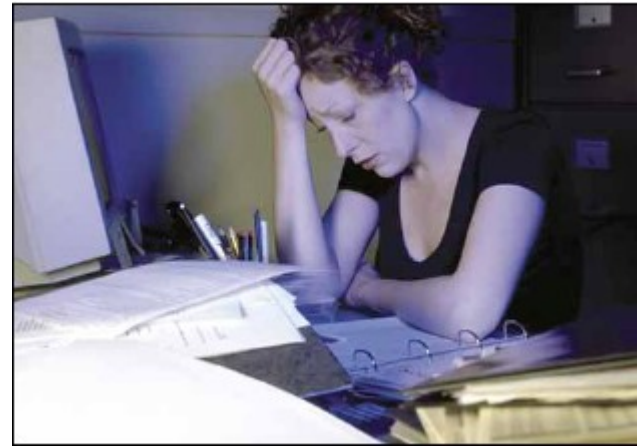
Sociální vyloučení

- nový pojem pro chudobu
- chudoba ve vyspělých zemích nemá podobu fyzického strádání, ale vyloučení člověka ze základních aktivit společnosti (trh práce, občanství, konzum)

Sociální vyloučení

- týká se zejména přistěhovalců, uprchlíků, etnických menšin, ale i lidí nemocných, postižených a emočně zranitelných (dětské domovy, věznice, psychiatrické léčebny)
- pojí se s diskriminací, rasismem a nepřátelstvím

Povaha práce a pracovní prostředí

Stres na pracovišti a nedostatek kontroly nad vlastní prací zhoršují zdraví.

Povaha práce a pracovní prostředí

- centrální postavení práce v životě člověka
- změny zaměstnanosti v jednotlivých ekonomických sektorech
- mění se forma pracovní zátěže
- model pracovního napětí
- model nerovnováhy mezi úsilím a odměnou

Povaha práce a pracovní prostředí

- pracovní stres je významnou příčinou rozdílů ve zdraví
- uplatnění kvalifikace, rozhodovací schopnosti
- ocenění práce
- celková pracovní neschopnost a předčasná úmrtí

Nezaměstnanost a nejistota zaměstnání

Nezaměstnanost
snižuje životní úroveň,
stigmatizuje a vede
k sociální izolaci.

Nezaměstnanost a nejistota zaměstnání

- povaha nezaměstnanosti
- koncentrace nezaměstnanosti do určitých SE skupin (osoby s nízkou kvalifikací, mladí lidé, ženy, členové etnických menšin, imigranti) a do stejných rodin (tzv. jobless family) – nebezpečí polarizace společnosti.

Nezaměstnanost a nejistota zaměstnání

- snížení životní úrovně, omezení sociálních kontaktů, stigmatizace, pocit méněcennosti, sociální exkluze

Sociální opora

Přátelství, dobré mezilidské vztahy
a pevné sociální sítě zlepšují
zdraví.

Sociální opora

- Zdroj získávaný ze sociálních sítí
- Sociální síť
  - systém formálních a neformálních vztahů, prostřednictvím kterých získává člověk zdroje ke zvládnutí obtížných životních situací

Typy sociální opory

- silná pouta
  - instrumentální
  - emoční
- slabá pouta
  - informační
  - poradní

Sociální opora

- přátelství, dobré sociální vztahy a podpůrné sociální sítě
- přispívá k řešení citových i materiálních problémů
- deprese, komplikace v těhotenství, častější a závažnější tělesné postižení
- sociální izolace
- sociální koheze

Drogy

Zneužívání drog není jen otázkou individuální volby, ale je do značné míry ovlivněno širším sociálním prostředím.

Drogy

- kouření, alkoholismus či jiná drogová závislost vedou k zdravotním potížím
- často jde o reakci na neutěšené sociální a ekonomické podmínky, které se v důsledku užívání drog ještě zhoršují
- pojí se s násilím, nehodami, otravami, poraněními a sebevraždami

Výživa

Dostupnost a cena zdravé stravy
je politickým problémem.

Výživa

- zejména problém složení a pestrosti stravy
  - obezita jako nemoc chudých
  - dostupnost a cenová přijatelnost výživného a kvalitního jídla má větší vliv než zdravotní výchova
- vztah výživy a pohybu

Doprava

Chůze, jízda na kole a využívání veřejné dopravy znamená lepší zdraví.

Doprava

- omezení pohybu
- dopravní nehody
- omezení sociálních kontaktů
- znečištění ovzduší, hluk

ZJIŠTĚNÍ

- Špatné sociální a ekonomické podmínky výrazně ovlivňují zdraví lidí.
- Sociální podmínky působí na zdraví lidí 3 základními cestami:
  - Materiální podmínky - přímo
  - Pracovní prostředí – skrze stres a chování
  - Sociální prostředí – skrze stres a chování
- Nerovnosti ve zdraví se netýkají rozdílu mezi chudými a bohatými/chudými a zbytkem společnosti
- V evropských zemích narůstá význam relativní chudoby
- Zdraví lidí jako veřejný zájem je předmětem veřejné politiky, nejen politiky zdravotní nebo zdravotnictví

DOPORUČENÍ

- Při snaze o dosažení co nejlepšího zdraví hrají největší roli všechna opatření týkající se:
  - **vzdělání,**
  - **pracovních podmínek a zaměstnanosti,**
  - **sociálního zabezpečení a pomoci,**
  - **péče o rodiny s dětmi,**
  - **bydlení,**
  - **dodržování lidských práv.**